

KÉPZŐMŰVÉSZET

Kiállítási krónika

Nem kell sokáig böngészgetni az emlékek között és a jegyzőfüzetekben, hogy megállapíthassuk: 1975 az emlékezés-számvetés-útjelzőlerakás hármasanak eszterdeje képzőművészeti közéletünkben is. Egymást érték a kollektív tárlatok, retrospektív kiállítások, melyek egyszerre köszöntötték felszabadulásunk harmincadik születésnapját, adtak számot három évtized munkájáról és ezek ismeretében igyekeztek betájolni a holt napok utak lehetséges irányait. Am a tágabb és szűkebb hazában egyaránt minden tárlat, bemutató új megvilágítást, összevetési lehetőséget és kényszert kapott az országos jubileumi seregszemlék fényében. A vizuális művészetek öt nagyszabású kiállítással kapcsolódtak az ünnepi eseményekhez. Bemutatták három évtized köztulajdonban levő alkotásait, keresztmetszet-kiállítással jelentkeztek a plakátművészek, megrendezték a jubileumi képzőművészeti, iparművészeti és karikatúrakiállítást. A tárlatok nemcsak három évtized művészi fejlődésének jelzőkövei, nemcsak jeles mestereink tiszteletkörei, nem csupán történeti áttekintések, hanem elsősorban — az utóbbi évek legkiválóbb alkotásainak felsorakoztatásával — képző- és iparművészetünk, alkalmazott grafikánk, karikatúra-művészetünk és egész vizuális közművelődésünk mai helyzetét, eredményeit reprezentáló fontos számvetések.

A Dél-Alföld legjelesebb képzőművészeinek alkotásai rendre ott voltak a kiállítóterem falain, a Múcsarnokban is. Többek között Németh József Tarló és Zsákó címmű festménye, Szalay Ferenc Házaspár és Töprengő címmű alkotása, Csikós András festményei, Fülöp Erzsébet csöppnyi műve, Fejér Csaba Halászok címmű szép képe, Hézsó Ferenc, Koszta Rozália, Zoltánfi István egy-egy festménye, Kurucz D. István két temperája. Nem is rossz sor — nagyszerű alkotók, emlékezetes képek. Mégis bennünk a hiányérzet — színvonala alatt, sápadtan szerepeltek e vidék képzőművészei a jubileumi seregszemlén. Honnan hát hiányérzetünk, milyen okokra lehetünk, ha visszafelé gombolyítjuk gondolataink fonalát?!

Megszoktuk már — van éppen elég hasonló, vagy éppen egyforma kollektív tárlat ezen tájon —, hogy képzőművészeink együtt jelentkezve erőteljesen — hol valóban kiemelkedő művekkel, hol a sokat és agyonmlegetett ars poetica hangszílyozásával — képviselik az alföldi tájhoz és a magyar parasztsághoz kötődő progresszív realizmust. Itt egy erőteljesebb, esetleg remekmű hatással van a mellette levő gyengébbre, erősíti az összképet. Pusztán a szegedi nyári tárlatok szabadabb, ha úgy tetszik huzatosabb, messzebb tekintő kiállításai adnak évente összehasonlítási, megmérhetési lehetőséget más stílusokkal, kifejezési formákkal. (Természetesen nem feledkezhetünk meg a sokarcú, változatos képet nyújtó szegedi képzőművészetről sem.)

A Jubileumi Képzőművészeti Kiállításon, a Múcsarnok termeiben viszont — s itt kezdődött a probléma —, amíg például a szentendrei szellemiséget képviselő művészek alkotásai egymás mellett voltak láthatók, erősítve a közös és sajátosan

egyéni jegyeket, addig a vásárhelyi festők képei elszórva, egymástól távol, más stílusú, elkötelezettségű művek között nemcsak vesztek erejükből, hatásukból, de szinte belevesztek abba a szürke tömegbe, amely ilyen nagyszabású, rengeteg művet felsorakoztató kiállításokon óhatatlanul felszaporodik az emlékezetes remekművek árnyékában. S ebben az összképben úgy lünt, mintha a magyar tájhoz, hagyományokhoz, doigozó emberhez kötődő művészi magatartást mások másutt magasabb művészi szinten valósítanák meg. Elkötelezettebben, modernebben, tisztábban és őszintébben.

Még fájóbb a helyzet, ha körzóniálunk rádiusza Szeged köré húzza meg vizsgálódásunk határát. E város képzőművészetét két alkotó két műve képviseli. Zoltánfi István Nagyszülők című temperája és a városban épphogy megmelegedett Lapis András Erdei Ferenc-érme. Hol vannak a többiek?! Zombori László, akinek közelmúltban rendezett budapesti kiállításáról elismerő-komoly kritikák jelentek meg, mint az egyik „legtehetségesebb, vidéken dolgozó festőt” emlegették. Dér István, Pataki Ferenc, Vinkler László és a többiek, országos mércével mérhető tehetségek. Annál érzékenyebben érint alkotókat, művésztpártolókat és -szervezőket ez a tény, mert az elmúlt években a magyar képzőművészeti élet homlokterébe került a fejlődő, izmosodó, tehetséges fiatalokkal erősödő szegedi művészet. Jó néhány felelős cikk, kritika méltatta a szegedi alkotók felkészültségét, tehetségét. Ki vétett-tévesztett akkor mércét?!

*

Úgy érzem, ezeket a problémákat jól példázta az idei Jubileumi Dél-alföldi Tárlat. A retrospektív kiállítás az elmúlt tíz esztendő tárlatainak anyagából válogatott. Visszatekintés ez a kiállítás az elmúlt évtized eredményeire a mai magaslatookról. A tárlat is bizonyítja azt, amit már a X. Dél-alföldi Tárlat kapcsán el kellett mondanunk. A szép eredmények, sikeres művek és reményteljes kiállítások után vérátömlesztésre van szükség, új szelekre, messzebb tekintő szemléletre, „országos léghuzatra”. Két esztendő — két kiállítás — elegendő elmélkedésre, mérlegelésre alkalmas időt — és elegendő művet — hagyott, ideje összegezni és minden alkotónak saját magában is elvégezve a saját megmérést nem kis feladatát! — továbblépni. Mert tovább lehet és kell lépni. Van hozzá elegendő tehetség, megörökítésre érdemes téma, és van komoly társadalmi elvárás, politikai-közművelődési feladat. Ha valóban karakteres, jellegzetesen egyéni arcú képzőművészet a sokak — alkotók és művészetszervezők — eszménye, akkor a talán túlságosan is erőteljes hagyományoknak inkább a tartalmi oldalait kell újraértékelni és beépíteni mai szocialista valóságunk képzőművészeti spektrumába, a hagyományok formai, felszínes átvétele helyett. Hiszen nem kell sokáig bizonygatni, hogy nem az ma már sem az Alföld, sem az itt élő ember, minjt volt száz, ötven vagy akár húsz esztendővel ezelőtt. Tudomásul kell venni, hogy a tanyaképek önmagukban, nosztalgikus magányukban elégtelenek, s ma már méltatlanok éppen a példaadó, hagyományteremtő elődökhöz.

A Jubileumi Dél-alföldi Tárlat katalógusa tíz esztendő tíz kiállításának minden művét jegyzi. S ez a katalógus fel-felcsillantja az emlékekben azokat az alkotásokat, amelyek méltóak közös ars poeticánkhoz, szocialista elkötelezettségünkhöz, amelyet a múlt legfényesebb értékeiként fényt lobbantanak a holnap felé is. A dél-alföldi képzőművészet mindig megújulni képes, változó világunk új jelenségeire, a vívódó-fejlődő szocialista ember örömeire és gondjaira, tehetségéhez méltó és elvárható jövője felé.

*

Ha az elmúlt fél év kiállítási krónikáját írjuk, nem mellőzhetjük, hogy Pataki Ferenc önálló tárlatáról szóljunk. A szegedi Képtár adott otthont Pataki több mint száz művének — festményeknek, grafikáknak, kollázsoknak, tárgyaknak. A tárlaton karakteresen rajzolódott ki Pataki művészi útja, alkotói szándékai, a megvalósítás eredményei és gyenge pontjai. Egy bizonyos: művei előtt rabja le-

szünk művészi erőtereket teremtő képességének. Lehet az alkotások előtt szájszélet rágva értetlenül toporogni, lehet hozsannázni, szitkokat is lehet szórni — ám atmoszférája magával ragadó! Ha mindössze ennyit íránk le művészetéről, akkor is talán a legtöbbet mondanánk róla. Mert lehet-e művész számára nemesebb feladat, mint műveinek élményét belesűtni kitörölhetetlenül a szemlélő tudatába.

Pataki Ferenc festészetének eredendő és meghatározó alapja, forrása a természet. Akkor is, ha konkrét valóságjegyeket ment képeire, akkor is, ha élményeinek színes, kavargó foltjaival népesíti be vásznait. Egy szertelen kamasz gátlástalan, fék nélküli őszintesége burjánzik festményein. A fellazuló formák rendeződnek legjobb munkáin új képi törvényekké, ebben a rendben egyenrangú szerepe van színnek és foltnak, emberi élménynek és szürreális vízióknak. Kiállításának két legértékesebb műve az Emlékmű Götz János barátunknak és A tükör című alkotások. Olyan emberi mélységek, lélektani drámák nyertek itt filozofikusságukban is közérthető képi megfogalmazást, melyre kevesen — Pataki is csak legihletettebb óráiban — vállalkoznak. A nagy ötletek nem öncélú játékkáprázat, bravúr lehetőségei, hanem szervesen a mondanivaló szolgálatába szegődött kompozíciós elemek.

Pataki — minden bizonnyal egy nagyon termékeny és sikeres művészi korszakat lezáró, s egy új előtt ajtót táró kiállítása grafikai lapokkal egészül ki. Mesterségbeli felkészültség, felszikkázó szellemesség, megoldásbeli bravúr egyaránt fellelhető lapjain. A technikák sokfélesége, a megoldások gazdagsága Pataki kísérletező kedvéről árulkodnak. Tény azonban, hogy Pataki elsősorban és mindenekelőtt festő. Nem hibátlan, nem kizárólag remekműveket alkotó művész.

*

Tíz Csongrád megyei képzőművészeti kör és egyéni alkotók mutatták be közel kétszázötven alkotásukat. Festegető parasztasszonyok, nebulókat oktató diplomás rajztanárok, szobrokat faragó munkásemberek, rajzoló fogorvos és meg nem értett zsenivé visszavonult hajdani tehetségek sora önmagában is heterogenitást takar, sokarcúságot sejtet. Dilettánsok és autodidakták, okleveles tehetségek és naiv bájjal munkálkodók a műfajok sokaságát is kínálták. A hagyományos képzőművészeti műfajok mellett láthattunk levelekből és virágszirmokból komponált életképet, intarziákat és fareliefeket, bőrkompozíciót, ötvöstalakat, textilképet.

A naiv alkotók kezében az ecset és a faragó bicska a leggyakoribb szerszám. Özv. Czene Jánosné kiszombori konyhaasztaláról ezúttal három, eredendő bájjal, sok ötlettel, utánozhatatlan humorral fűszerezett akvarell került a kiállításra. A sorozattal felszabadulásunk harmincadik évfordulóját köszöntötte őszinte és egyszerű főhajtással, tiszta szándékkal, sajátos szemlélettel. Pethő Gizella Tavasz című festményén chagalli figurák repülnek, dr. Bod Árpád Egy napom című olajképen tobzódnak a színes figurák, Bernáth Péter Moszkva című alkotásán a Vasziliz Blazsennij-székesegyház mesékbe illő, letűnt korokat idéző színes hagymakupola-rengetege ékszerként hat a modern környezet hideg színeiben. Külön dicséret illeti Hegyi Flórián szobrait.

Az amatőr alkotók népesebb csoportja kitartó szorgalommal igyekszik minél többet elsajátítani a mesterségből, technikákból, a megtanulhatóból. Érdeemes volt megfigyelni a megközelítések sokféleségét. Kovács Lajos konstruktív munkáit, Kávási Jolán dekorativitását, Máthé Ottília kristályos szerkeszettségét, Cs. Pataj Miklós finom faktúráit, Bálint Dezső Zoltán zenei ihletésű tételeit, Kruszlicz László tömör kőplasztikáit.

A legegységesebb és legszínvonalasabb a grafikai anyag volt. Elsősorban a Bartók Béla Grafikai Kör tagjai — Csonka János, Zemann Katalin, Módis Éva, Czákó János, Mráz János, Szekeres Ferenc és Szemán Béla — dolgoznak nemcsak kitartó szorgalommal és tehetségesen, de már profiszínvonalon. Mellettük figyelemre méltó grafikai lapokkal jelentkezett Bakacsi Lajos, Sonkodi István, Somodi Ferenc, Rózsa Imre és Kiss Tamás.

*

Gulácsy Lajosnak, a magyar avantgard egyik kiemelkedő művészenek neve fémjelzi májustól a Képcsarnok szegedi bemutatótermét. A reprezentatív árusító- és kiállítóterem Juhász Gyula egykori legjobb barátjának nevét vette fel. „... Ó, csodálatos / Szent, tiszta művész, Giotto jó utóda, / Alázatos, hú, tőled nem kíván / Már e planéta semmit, és a holdba / Nakonxipán vár már, Nakonxipán!” — írta Gulácsy Lajoshoz című versében Juhász Gyula. Nakonxipánnak, ennek a lázas képzelet szülte álomvilágnak festője volt a magyar vizionárius, szürrealista festészet előhírnöke, úttörője, a tragikus sorsú Gulácsy. Sajnos, nevének rézbe metszett betűi kivételével a szép bemutatóteremben semmi nem emlékezik a névadóra. Se egy eredeti festmény — pedig bizonyára még műgyűjtők is ajánlanának a birtokukban levők közül! —, se egy eredeti kézirat, első megjelenés fotókópiája, egy kézjeggy sem, sőt egy reprodukció sem! Egyik sem pótolhatatlan!

Tizenegy szegedi festő kollektív kiállításával nyitott az újjáalakított kiállítóterem. Dér István, Fontos Sándor, Kopasz Márta, Novák András, Papp György, Cs. Pataj Mihály, Pataki Ferenc, Pintér József, Vincze András, Zoltánfi István és Zombori László festményeit láthattuk. A Képcsarnok két évvel ezelőtt indította el hagyományteremtő sorozatát, miszerint minden második évben közös kiállításon fogadja a szegedi alkotókat. A művészek élnek is a lehetőséggel, sőt megkockáztatom (tisztelet a kivételnek!): egyesek vissza is élnek. Köznyelven szólva „rádobnak egy lapáttal”. Nagyon jól tudják, „mit eszik a közönség”. S azután együtt siránkoznak a közízlés alacsony színvonalán, együtt szidják a Képcsarnok üzletté devalvált mecénáló tevékenységét és ... újracsak „rádobnak egy lapáttal”. Az el-lentmondás, úgy tűnik, feloldhatatlan. Legalábbis egyelőre. Pedig ennek több vesztese van, mint nyertese.

TANDI LAJOS

